

Herrarbetsvandringar

Dalarna var tidigt överbefolkat, från 1500-talet tvingades många av landskapets invånare söka sig bort på arbete. Man gick på herrarbetsvandringar till Stockholm och andra större städer – herrarbete kallades det eftersom man arbetade åt «herrar», det vill säga folk som kunde betala. Kring 1800-talets mitt kunde upp emot 4 500 personer delta i arbetsvandringarna, de allra flesta från övre Dalarna.

Man drog iväg kring 1 maj. Vandringen på cirka 40 mil tog omkring en vecka, ungefär lika många kvinnor som män deltog. Till slåttern måste man hem till Dalarna, men framåt hösten var det dags för en ny arbetsvandring. Många gick också en extra vända fram och tillbaka för ett husförhör, ett bröllop eller annan viktig händelse på hemorten.

Dalfolkets var uppskattad arbetskraft, flitiga och pålitliga arbetare. Männerna var ofta timmermän, snickare, vedsägare medan kvinnorna kunde arbeta som roddare, mursmäckor eller trädgårdskullor.

Visa hänsyn

Dalkarlsvägen har en varierad sträckning – leden går genom allt från storskog till odlade och bebyggda trakter. Det gäller att vi som vandrar visar hänsyn mot såväl människor, som djurliv och växtlighet efter vägen.

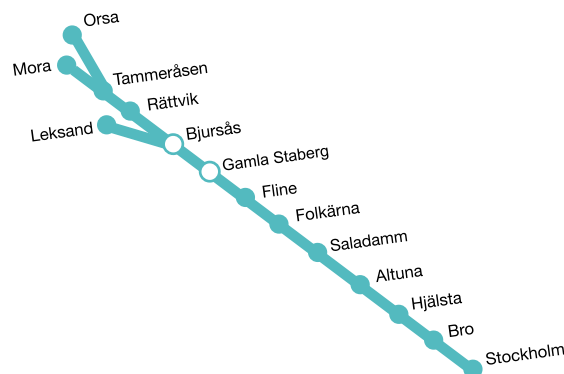

dalkarlsvagen.se

text: TINA WESTERLUND, JAN-OLOF MONTELIUS layout: FORMATA foto: JOHAN ÖMAN, MORA BYGDEARKIV illustration: INGRIID FRÖLICH karta © METRIA 2015 medgivande nr. 2014/09981 tryckt: STRÅLINS • 2015 tryckt med bidrag från DALARNAS FÖRNINGENS OCH HERRARBETSFÖRBUND

Väghistoria

Dalkarlsvägen var från början alla de stigar och vägar som dalfolket använde sig av på sina herrarbetsvandringar. Många av dem är idag utplånade – överbyggda eller igenvuxna, men mycket finns kvar och ingår i det som idag är den moderna Dalkarlsvägen.

Glöm inte kartan!

Dalkarlsvägen är mestadels väl skyltad, men genom tätorter saknas markeringar helt*, även andra delar kan vara omarkerade.

En bra karta är *Lantmäteriets terrängkarta*:

- kartblad 648 Leksand
- kartblad 639 Falun

* Omarkerat: Stennäset–Dalregementet

följ oss på Facebook!

info@dalkarlsvagen.se

dalkarlsvagen.se

Sträckning • 35 km

- ▶ Bjursås kyrka (0 km)
- ▶ Västanberg
- ▶ Stängseln
- ▶ Prästfäbodarna
- ▶ Harmsarvsgruvorna (7 km)
- ▶ Studsarvet
- ▶ Pundet (9 km)
- ▶ Bergsgården (12 km)
- ▶ Botäkt (14 km)
- ▶ Lövhyddan
- ▶ Stennäset (17 km)
- ▶ Dalregementet
- ▶ Övergång Sundbornsvägen (26 km)
- ▶ Korsnäs (30 km)
- ▶ Gamla Staberg (35 km)

Dalkarlsvägen

DALFOLKETS HISTORISKA VANDRINGAR MELLAN DALARNA OCH STOCKHOLM

Sevärdheter

- ▶ **1. Bjursås.** Bjur är ett gammalt ord för bäver. Förr var Bjursås känd för sin skotillverkning. Kyrkan är från 1790-talet. Sagokonstnären Einar Norelius bodde under många år vid sjön Rog.
- ▶ **2. Västanberg.** Härifrån är vyn mot Bjursås kyrka storslagen.
- ▶ **3. Hålldammen** eller Hälldammen gav vattenkraft till Harmsarvsgruvorna väster om vägen. Här bröts järnmalm åren 1762–1897.
- ▶ **4. Pundet** – toppen vid Norlingberg – är en rastplats med strålande utsikt över sjön Grycken. Hit är stigningen rejäl; från Faluhället går man från cirka 125 till 250 m ö h. Norlingberg blev berömt på 1930-talet för sina motortävlingar.

Vägbeskrivning

 Från Bjursås följer vi i stort 1700-talets landsväg mot Falun, det mesta är grusväg med några korta bitar på asfalt.

Vägen passerar över två berg, Långtjärnsberget och Bondberget. Vägen, som även kallas «Linnévägen», är en del i världsarvet «Det historiska industrilandskapet kring Stora Kopparberget och Falun».

1757 beskriver Abraham Hülphers sträckan i sin Dagbok: «De högste backar på denna orten, gjöra landsvägen nog beswärlig at resa med vagn».

Skala 1:110 000 ■ 1 cm på kartan = 1 100 m

- ▶ **5. Bergsgården.** Bygdgården är en barack som under andra världskriget var förläggning för norska polistrupper som utbildades på bergsmansgården *Bäckehagen*. Vid vägskelet finns en byggnad som enligt traditionen en gång var vägkrog.
- ▶ **6. Gamla Fruns väg** har fått sitt namn efter den barska Augusta Munktell som tog över Grycksbo Pappersbruk 1861. Hon ansåg att vägen tillhörde bruket och tillät ingen allmän trafik.
- ▶ **7. Stennäset** har en tvåvalvsbro, förmodligen från slutet av 1700-talet. Här gick trafiken fram till 1937.
- ▶ **8. Falun.** Världsarvet Falu gruva med bergsmansgårdarna och gruvarbetarstadsdelarna Östanfors, Gamla Herrgård och Elsborg med sin småskaliga trähusbebyggelse.
Kopparbergs respektive Kristine kyrka från 1400- respektive 1600-talet. Falun fick stadsrättigheter 1641.
- ▶ **9. Dalregementet** uppsattes 1621 och hade sin mötesplats på Rommehed under indelningsverkets tid. 1908 flyttade man till Falun. Regimentets las ner 2000. Dalregementets museum berättar om tiden i Falun.
- ▶ **10. Korsnäs** med kopparhantering sedan medeltiden.
Järnvägen Falun-Gävle 1859 innebar ett uppsving inom sågverksområdet. Här låg ett tag Sveriges största sågverk. Hela verksamheten flyttades till Gävle 1899.
- ▶ **11. Birgittagården.** Huset byggdes 1905 som sommarbostad åt grosshandlare Münnich i Falun, sedan 1968 är det ett katolskt kloster.
- ▶ **12. Gamla Staberg** är en välbevarad karolinsk bergsmansgård med byggnader från omkring 1700. Till gården hör en terrasserad barockträdgård. Gamla Staberg är även hembygdsgård för Vika-Hosjö hembygdsgård.